

Arbetsmiljön 2005

Arbetsmiljön 2005

AM0501

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Arbetsmiljöundersökningen

A.2 Statistikområde

Arbetsmiljö

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Ja

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Arbetsmiljöverket

Adress: 171 84 Solna

Kontaktperson: Elisabet Broberg

Telefon: 08-730 90 00

Telefax: 08-730 98 43

E-post: elisabet.broberg@av.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: SCB

Adress: Box 24 300, 104 51 Stockholm

Kontaktperson: Madeleine Bastin

Telefon: 08-506 946 54

Telefax: 08- 506 949 16

E-post: madeleine.bastin@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Uppgifterna är skyddade enligt 9 kap 4§ sekretesslagen (SFS 1980:100). Mikrodata som gör identifikation av objekt möjlig lämnas inte ut. Ingen gallring av data på magnetband har skett sedan undersökningarna startade 1989. Blanketter -2005 har gallrats.

A.9 EU-reglering

Ingen EU-reglering av undersökningen finns.

A.10 Syfte och historik

Statistiken skall belysa fysiska och psykosociala arbetsmiljöförhållanden och dess förändringar över tid.

SCB har sedan 1989 gjort löpande undersökningar om arbetsmiljön inom svenskt arbetsliv genom att vartannat år ställa frågor till 10 000 - 15 000 personer. Undersökningen har genomförts med samma metodik sedan starten 1989, urvalsstorlekarna har varierat något. Vissa av frågorna ställdes även vid en undersökning som genomfördes 1984. Arbetsmiljöundersökningen genomförs genom att tilläggsfrågor ställs till ett delurval av dem som ingår i AKU, och via enkäter som skickades till dem som svarat på tilläggsfrågorna. De i AKU insamlade uppgifterna kan utnyttjas som bakgrundsinformation bl.a. för att sårredovisa olika grupper i arbetslivet. Resultatet redovisas efter en detaljerad yrkes- och näringsgrensindelning samt efter socioekonomisk indelning, ålder och kön.

A.11 Statistikanvändning

Användare: Departement och myndigheter, främst Arbetsmarknadsdepartementet, Arbetsmiljöverket, Arbetslivsinstitutet och andra arbetslivs- och arbetsmarknadsforskare, miljömedicinska kliniker, branschorganisationer, arbetsmarknadens parter, företagshälsovården, massmedia.

Användning: Statistiken skall ge underlag för att besvara olika frågeställningar inom arbetsmiljöområdet och ge underlag för prioriteringar av olika arbetsmiljöinsatser. Den skall även ge tillgång till referensdata som kan användas vid lokala kartläggningar samt ge allmän information om arbetsmiljöförhållanden.

A.12 Uppläggning och genomförande

Tillägg till AKU. Telefonintervju och postenkät.

Samtliga folkbokförda (15-54 år) inom landet, cirka 6.6 milj.

Urvalsramen är personer i åldern 15-74 år som deltagit i AKU. Vid urvalsdragningen till AKU sker en indelning i strata efter län, kön samt åldersgrupp (15-åringar, 16-64-åringar samt 65-74-åringar). Inom varje stratum sorteras personerna slumpmässigt, därefter dras ett obundet slumpmässigt urval (osu) för varje månad. Vart och ett av urvalen, som varje månad år 2005 består av runt 19 300 personer, roteras på så sätt att en åttondel förnyas mellan två på varandra följande undersökningstillfällen. Personer i urvalet intervjuas en gång per kvartal, sammanlagt åtta gånger under två år, varefter de byts ut mot nya.

Urvalet till Arbetsmiljöundersökningen 2005 är ett delurval av sysselsatta som deltagit i AKU för 3:e till 6:e gången under oktober - december och som var sysselsatta vid intervjutillfället. De personer som ingår i AKUs urval för första respektive sista gången ingår aldrig i Arbetsmiljöundersökningens urval.

Uppdatering av AKU:s urval sker ca 3 veckor före den aktuella mät månaden med avseende på flyttningar, dödsfall och civilstånds- och medborgarskapsförändringar. Förändringar som sker mellan uppdateringen och intervjutillfället leder till övertäckning (ex. dödsfall eller utvandring). Dessutom uppstår övertäckning genom att Arbetsmiljöundersökningen inte omfattar de personer som vid intervjutillfället varit tjänstlediga eller långtidssjukskrivna 3 månader bakåt i tiden från intervjutillfället. Övertäckningen identifieras och

plockas bort ur urvalet och påverkar därför inte skattningarna. Undertäckning är bortfallet för den sysselsatta delen i AKU.

Arbetsmiljöundersökningen 2005 har genomförts av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket. SCB har sedan 1989 gjort löpande undersökningar om arbetsförhållandena inom svenskt arbetsliv genom att vartannat år ställa frågor till 10 000 - 15 000 personer. Vissa av frågorna ställdes även vid en undersökning som genomfördes 1984. Frågorna i Arbetsmiljöundersökningen 2005 ställdes som tilläggsfrågor i SCBs Arbetskraftundersökningar (AKU) under oktober-december 2005, och via enkäter som skickades till dem som svarat på tilläggsfrågorna och sagt att de också vill svara på enkäten.

Undersökningen har genomförts med samma definitioner och metodik sedan starten 1989, urvalsstorlekarna har varierat något beroende på att antalet sysselsatta enligt Arbetskraftundersökningarna varierat.

Undersökningarna 1989, 1991 och 1993 är i stort sett jämförbara med avseende på variabelinnehåll. I undersökningen 1995 har ett 25-tal frågor ändrats. Inga förändringar av frågeinstrumentet har skett mellan 1995 och 1997. 1999 och 2001 har några frågor utgått och ett par nya tillkommit.

I och med 2005 års undersökning har en större omläggning av mätinstrumenten skett.

Näringsgrensindelningen följer den indelning som utnyttjas i AKU och kodades t.o.m. år 2002 efter SNI92. Därefter används Standard för svensk näringsgrensindelning SNI2002. Den bestäms för personer i arbetskraften med utgångspunkt från det enskilda företagets huvudsakliga verksamhet vid det arbetsställe där urvalspersonen är sysselsatt.

Fr.o.m. 1997 års undersökning redovisas yrke efter Standard för svensk yrkesklassificering.

Datainsamlingen för 2005 års undersökning pågick för telefonintervjudelen från början av oktober till mitten av januari. Enkätinsamlingen påbörjades en dryg vecka efter första telefonintervjun var avklarad och fortsatte en bit in under 2006. Frågorna avsåg i allmänhet förhållanden under de senaste tre månaderna, för några variabler den senaste 12 månadersperioden.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Det övergripande målet för regeringens arbetsmiljöpolitik är en arbetsmiljö som förebygger ohälsa och olycksfall, är anpassad till människors olika fysiska och psykiska förutsättningar samt är utvecklande för individen. Arbetsmiljöverket (AV) har huvudansvaret för genomförande av regeringens arbetsmiljöpolitik. AV har sedan den 1 juli 1994 ansvaret för den officiella statistiken om arbetsmiljön.

Arbetsmiljöundersökningen 2005 har genomförts av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket. SCB har sedan 1989 gjort löpande undersökningar om arbetsförhållandena inom svenskt arbetsliv genom att vartannat år ställa frågor till 10 000 - 15 000 personer. Vissa av frågorna ställdes även vid en undersökning som genomfördes 1984. Frågorna i Arbetsmiljöundersökningen 2005 ställdes som tilläggsfrågor i SCBs Arbetskraftsundersökningar (AKU) under oktober-december 2005, och via enkäter som skickades till dem som svarat på tilläggsfrågorna och sagt att de också vill svara på enkäten.

I detta Statistiska meddelande redovisas resultat från undersökningen 2005 och även vissa resultat från undersökningarna 1991-2003. Resultaten för samtliga i undersökningen ingående frågor redovisas både på totalnivå och för kvinnor och män efter tre åldersgrupper. För ett urval av frågorna görs även redovisningen efter en relativt detaljerad yrkes- och näringsgrensindelning samt efter socioekonomisk indelning. Dessa indelningar är möjliga genom utnyttjandet av uppgifter som samlats in i AKU. Urval av frågor för en mer detaljerad redovisning har gjorts i samråd mellan AV och SCB.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

1.1.1 Objekt och population

Samtliga sysselsatta (16-64 år) som är folkbokförda inom landet, cirka 4 milj.

1.1.2 Variabler

Yrke: bakgrundsvariabel från AKU

Näringsgren: bakgrundsvariabel från AKU

Socioekonomisk indelning: bakgrundsvariabel från AKU

Kön: bakgrundsvariabel från AKU

Ålder: bakgrundsvariabel från AKU

Arbetsmiljövariabler, framgår av **SM-tabell 1 på Arbetsmiljöverkets hemsida**

http://www.av.se/statistik/officiellt/arbetsmiljon_2005.aspx

Där ingår även från AKU variabler om antalet som arbetar på arbetsstället, anställningstid, arbetstider och övertid.

1.1.3 Statistiska mått

Procent, uppräknade tal

1.1.4 Redovisningsgrupper

Yrke, näringsgren, socioekonomisk indelning, kön, ålder för den sysselsatta befolkningen. Redovisning görs för grupper där antalet svarande är minst 400.

1.1.5 Referenstider

Datainsamlingen för 2005 års undersökning pågick för telefonintervjudelen från början av oktober till mitten av januari. Enkätinsamlingen påbörjades en dryg vecka efter första telefonintervjun var avslutad och fortsatte till mitten av mars 2006. Frågorna avsåg i allmänhet förhållanden under de senaste tre månaderna, för några variabler den senaste 12 månadersperioden.

1.2 Fullständighet

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

En osäkerhetskälla för undersökningen är att den är baserad på urval. Som alltid för urvalsstatistik beror statistikuppgiftens relativa osäkerhet av den aktuella redovisningsgruppens storlek.

2.2 Osäkerhetskällor

En osäkerhetskälla för undersökningen är att den är baserad på urval. Som alltid för urvalsstatistik beror statistikuppgiftens osäkerhet av den aktuella redovisningsgruppens storlek. Förutom urvalsosäkerheten påverkas tillförlitligheten i undersökningen bland annat av frågemetoden och hur intervjupersonerna tolkar frågorna, samt av det faktum att bortfallet är relativt stort. Se även ”Att utveckla sociala indikatorer - en surveyansats belyst med exemplet arbetsmiljö” (A. Wikman, *Urval nr 21, SCB 1991*).

2.2.1 Urval

Vid urvalsdragningen till AKU sker en indelning i strata efter län, kön samt åldersgrupp (15-åringar, 16-64-åringar samt 65-74-åringar). Inom varje stratum sorteras personerna slumpmässigt, därefter dras ett obundet slumpmässigt urval (osu) för varje månad. Vart och ett av urvalen, som varje månad år 2005 består av runt 19 300 personer, roteras på så sätt att en åttondel förnyas mellan två på varandra följande undersökningstillfällen. Personer i urvalet intervjuas en gång per kvartal, sammanlagt åtta gånger under två år, varefter de byts ut mot nya.

Arbetsmiljöundersökningens delurval i AKU

Urvalet till Arbetsmiljöundersökningen 2005 är ett delurval av **sysselsatta 16-64 år** som deltagit i AKU för 3:e till 6:e gången under oktober - december och som var sysselsatta vid intervjutillfället.

2.2.2 Ramtäckning

Uppdatering av AKU:s urval sker ca 3 veckor före den aktuella mät månaden med avseende på flyttningar, dödsfall och civilstånds- och medborgarskapsförändringar. Förändringar som sker mellan uppdateringen och intervjutillfället leder till övertäckning (ex. dödsfall eller utvandring). Dessutom uppstår övertäckning genom att Arbetsmiljöundersökningen inte omfattar de personer som vid intervjutillfället varit tjänstlediga eller långtidssjukskrivna 3 månader bakåt i tiden från intervjutillfället. Övertäckningen identifieras och plockas bort ur urvalet och påverkar därför inte skattningarna. Undertäckning är bortfallet för den sysselsatta delen i AKU.

2.2.3 Mätning

Data samlas in dels via tillägsfrågor som ställs till intervjupersonen i direkt anslutning till AKU, dels via postenkäter. Efter den ordinarie AKU-intervjun ställs ett antal tillägsfrågor under ca sex minuter varefter personen ombeds besvara en postenkät som tar ca 20 minuter att fylla i.

Mätfel uppstår om frågorna feltolkas. Tidigare metodstudier pekar på att relativt tillfredsställande svar fås med de frågor som använts, men vissa problem

kvarstår alltid. Storleken på problemen kan vara svåra att ange, men omfattningen tros vara liten.

2.2.4 Svartsbortfall

Bortfallet består av tre delar - i AKU, i tilläggsfrågorna i telefonintervjun och i postenkäten.

I AKU finns uppgift om det totala bortfallet (ca 13 % 1991, ca 12 % 1993, 13 % 1995, 14 % 1997, 16 % 1999, 15,7 % 2001, 16,2 % 2003 och 18,4 % 2005). Det finns dock inga uppgifter om hur stort det är för delgrupperna sysselsatta resp. ej sysselsatta. Mot bakgrund av bortfallsstudier i AKU uppskattas att ca 10 procent av de sysselsatta bortfallit i AKU-delen av undersökningen 1991. Det kan således antas att bortfallet bland de sysselsatta är något lägre än det totala bortfallet. Arbetsmiljöundersökningen grundas på gruppen sysselsatta. Förutsättningar saknas för att med rimlig säkerhet skatta hur stort bortfallet var bland de sysselsatta 1993-2005.

I samband med AKU-intervjun sorterades de personer bort som var tjänstlediga eller långtidssjukskrivna vid intervjutillfället. Bortfall uppstår i olika steg av undersökningen. De består av vägran, sjukdom, språkproblem, tidsbrist m.m.

2.2.5 Bearbetning

Uppgifterna i tilläggsfrågorna samlas in via datoriserade intervjuer, varvid maskinell granskning sker. Uppgifterna i postenkäten dataregistreras via skanner.

För 2005 års enkätundersökning gjordes tre påminnelseomgångar liksom i undersökningarna 1997, 1999 och 2003. I 2001 års undersökning gjordes två påminnelser. Ett projektarbete 1997 ledde fram till att i det årets undersökning den tredje påminnelsen var olika för olika kategorier mottagare. I breven till unga och företagare betonades att just deras grupp dittills besvarat enkäten i mindre utsträckning än andra och att deras arbetsmiljö skulle bli mindre väl beskriven, om inte flera deltog. (Övriga fick ett vanligt påminnelsebrev.) Resultatet av påminnelserna bedömdes vara en svarsökning om ett par procentenheter jämfört med föregående undersökning.) År 1999 gjordes en extra påminnelse lika för alla. Fr.om 2001 utformades påminnelserna med en speciell uppmaning till unga och äldre, företagare och anställda, fast eller tillfälligt anställda samt till alla oavsett om deras arbetsmiljön är bra eller dålig.

2.2.6 Modellantaganden

-

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Utifrån antalet enkätsvarande och med formeln i bilaga 1 kan signifikanta skillnader beräknas för andra konfidensintervall än det 95-procentiga som använts i denna rapport. Någon särskild redovisning av osäkerhetsmått görs ej i denna rapport.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningen genomförs vartannat år sedan 1989.

3.2 Framställningstid

Uppgifter publiceras i SCB:s statistiska databaser i december 2006. Statistiska

meddelanden publiceras i mitten av oktober 2006.

3.3 Punktlighet

Publiceringen sker enligt publiceringsplan för Sveriges officiella statistik (SCB, Statistik 2006).

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Undersökningen har genomförts med samma metodik sedan starten 1989, urvalsstorlekarna har varierat något beroende bl a på att antalet sysselsatta enligt Arbetskraftsundersökningarna varierat.

Undersökningarna 1989, 1991 och 1993 är i stort sett jämförbara med avseende på variabelinnehåll. I undersökningen 1995 ändrades ett 25-tal frågor. Frågeinstrumentet hölls oförändrat 1997. Varje ny undersökning har sedan inneburit utökningar netto. I Arbetsmiljöundersökningarna 1999, 2001 och 2003 tillkom sammantaget 35 frågor medan 19 utgick. Flertalet av dessa ändringar har varit aktualiseringar d.v.s. har syftat till att (bättre) mäta arbetsmiljöförhållanden som kommit i fokus för intresset. I och med revideringen inför 2005 års undersökning har - utöver att frågor har utgått och ersatts av andra - även en omDispositionering av enkäten gjorts, och några frågor har flyttats från intervjun till enkäten. I intervjun har vissa frågor en fått annan placering, d.v.s. föregås av andra frågor än tidigare. Det kan i någon utsträckning ha påverkat resultaten. Rimlighetsbedömningar leder ändå till slutsatsen att för nästan samtliga aktuella variabler dessa förändringar kan stå för någon enda procent i punktskattningarna.

Totalt sett kan sägas att det finns en betydande kontinuitet i mätinstrumentet, vilket ger långa tidsserier för variabler inom centrala områden för arbetsmiljö.

1997 ändrades insamlingsperioden för telefonintervjuer från att ha omfattat hela sista kvartalet till att omfatta endast oktober och november. Konsekvenserna av ändringen studerades med hjälp av 1993 och 1995 års undersökningar. Oktober-novemberdelarna av urvalen jämfördes med decemberdelarna för respektive åren. Slutsatserna efter denna studie var att en förändring av insamlingsperiod inte skulle medföra alltför stora störningar i resultaten som helhet. 2005 års undersökning har omfattat hela fjärde kvartalet 2005.

Fr.o.m. 1997 års undersökning kodas yrke enligt Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK). Uppgifterna för 1995 har kodats om från NYK83 till SSYK och 1997 års uppgifter har kodats om till NYK83 för att jämförelser skall kunna göras dels på yrkesnivå för en längre tidsperiod, dels för kvinnor och män 1995/1997.

Ändringen av standard vid yrkesklassificeringen medförde att förfarandet vid beräkningen av uppräkningsvikterna fick ändras. Tidigare estimationssystem byggde på en efterstratifiering efter kön och yrkesgrupper klassificerade efter NYK med AKU-skattningar av antalet sysselsatta per poststrata som hjälpinformation. Eftersom NYK-klassificeringen byttes mot SSYK fick även estimationssystemet förändras till att bygga på en efterstratifiering efter kön och yrkesgrupper klassificerade efter SSYK. Denna förändring i viktsystemet kan inte göras för undersökningarna före 1997 eftersom ingen kodnyckel finns mellan NYK och SSYK. Det nya SSYK-baserade viktsystemet verkar vid en grov uppskattning endast ge små skillnader i resultatet jämfört med det gamla NYK-baserade.

Fr.o.m. 1995 års undersökning redovisas näringsgrensindelningen enligt SNI92. Tidigare årgångar av undersökningen är omkodade från SNI69 till SNI92 med hjälp av en matris, som är utarbetad av och använd i samband med omkodning av AKUs resultat. Även detta sätt att göra omkodning kan innebära viss osäkerhet i redovisningen. Från och med med 2003 års undersökning tillämpas Svensk standard för näringsgrensindelning 2002 (SNI2002).

Nya och ändrade sätt att dela in näringsgrenar och att klassificera yrken medför svårigheter att göra jämförelser mellan resultat för nyare och äldre undersökningar.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Samkörning görs med Arbetsorsakade besvär. Data från båda dessa undersökningar ingår också i den s.k. LISA-databasen. LISA, som är en Longitudinell Integrationsdatabas för Sjukförsäkrings- och Arbetsmarknadsstudier. Den är en vidareutveckling av SCB:s longitudinella databas LOUISE och är till innehållet en myndighetsgemensam databas tillsammans med Försäkringskassan men administreras helt av SCB. Syftet med LISA är att möjliggöra en ny typ av analyser i samband med forskning och utvärderingar inom arbetsmarknads- och sjukförsäkringsområdet.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Produktens statistik publiceras i SCBs statistiska databaser, i Statistiska meddelanden serie AM (Am 69) och i serien Information om utbildning och arbetsmarknad (IAM) och i andra rapporter. Uppgifter finns på Arbetsmiljöverkets hemsida.

5.2 Presentation

Tabeller, diagram och förklarande text i Statistiska meddelanden och i IAM-serien.

5.3 Dokumentation

METADOK

5.4 Tillgång till primärmaterial

5.5 Upplysningstjänster

SCB tfn, 08-506 940 00

SCB´s hemsida - www.scb.se

Statistikenheten, Arbetsmiljöverket (AV), tfn 08 - 730 90 00

AV´s hemsida - www.av.se